

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

דף למנחה: סיפורו של חוני המעגל ועץ החרוב

סיפור חוני המעגל מותאם לצעירים:

פעם הלך איש בשם חוני בדרכו ולפתע ראה אדם נוטע עץ חרוב. החליט חוני לשאול אותו: "תגיד, מה אתה עושה?"
ענה לו האיש: "אני נוטע עץ חרוב."
אמר לו חוני: "אני רואה שאתה נוטע עץ חרוב. התכוונתי לשאול, מדוע אתה נוטע אותו?"
האיש לא הבין את השאלה. שאל אותו חוני, במילים אחרות: "בתוך כמה שנים לדעתך יניב עץ החרוב הזה פירות?"
ענה לו האיש: "הרבה מאוד שנים. יכול להיות שאפילו 70 שנים שלמות."
שאל אותו חוני: "ובעוד 70 שנים, אתה חושב שתוכל ליהנות מהפירות של העץ?"
ענה לו האיש: "מה פתאום? אני כבר מבוגר. כנראה בחיי לא אראה את פירותיו של העץ שלי."
ענה לו חוני: "אז בשביל מה לנטוע את העץ, אם לא תזכה לטעום בעצמך מפירותיו?"
ענה לו האיש: "ראה, אני חושב אחרת ממך. כשאני נולדתי, נהניתי מכל עצי הפרי אשר השאירו אבי וסבי, וכך גם אני משאיר עצי חרוב לילדיי. כך שכשהם יבואו לעולם, ימצאו בו חרובים, כשהם שאני מצאתי".

הלך חוני והתיישב על סלע. מאחר שהיה עייף, נרדם וישן שינה עמוקה מאוד, שינה של 70 שנים שלמות. כשהתעורר, כעבור 70 שנה, ראה אדם הדומה כשתי טיפות מים לאותו איש אשר דיבר איתו אך לפני רגע, עומד ליד עץ החרוב וקוטף את פירותיו. הלך חוני אל אותו האיש ושאל אותו: "מה אתה עושה?"
ענה האיש: "אני? אני מלקט חרובים מן העץ."
שאל אותו חוני: "איך יכול להיות שקודם נטעת את העץ, וכבר אתה מלקט את החרובים?"
ענה לו האיש: "סבא, נדמה לי שאתה מתבלבל. עץ חרובים מצמיח פירות לאורך הרבה שנים. לא אני נטעתי עץ זה, אלא סבי, זכרו לברכה. היום אני מלקט את הפירות, ועוד מעט אלך גם אני לנטוע עבור הדורות שיבואו אחריי".

חוני המעגל היה תנא צדיק אשר נחשב בעיני אנשי דת רבים לבעל מופת, בן דורו של שמעון בן שטח מן המאה הראשונה לפנה"ס.

על פי המשנה, היה חוני בעל יכולת להביא לכך שתפילותיו יתקיימו. בתלמוד הבבלי מצוינת גם גדולתו בתורה ונכתב שהוא היה בעל הסבר בהיר, ושהיה מתרץ כל קושיה שהקשו לו בבית המדרש.

אמר רבן יוחנן בן זכאי:

אם הייתה נטיעה בתוך ירך, ויאמרו לך: הרי לך המשיח.
בוא ונטע את הנטיעה, ואחר כך צא והקבילו.
(אבות דרבי נתן, לא)

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

אבות דרבי נתן היא תוספת למסכת אבות, שזמן יצירתה ועריכתה לוט בערפל, אך משערים שהיא נוצרה בתקופת הגאונים (700-900 לספירה). במסכת 41 פרקים (בנוסחה א' הנפוצה), או 48 פרקים (בנוסחה ב').

זהו חיבור מגוון, הכולל עניינים רבים: אמונות ודעות, דרך ארץ, מעשי חכמים ומדרשים. המסכת נחלקת לשניים: מאמרי החכמים עד ראשוני האמוראים (א' כט או לב) ומאמרים מאוחרים יותר.

המסכת מיוחסת לר' נתן הבבלי, שחי לפני דורו של ר' יהודה הנשיא. המסכת הזאת, ככל המסכתות הקטנות הירושלמיות, מכילה מאמרים מלוקטים על דרך הלימוד והמוסר. בין החוקרים קיימת מחלוקת בדבר זהותו וזמנו של ר' נתן.

פרשנות אפשרית למדרש

רבן יוחנן בן זכאי, שבדמותו מציין את המעבר מן הארץ אל הגלות, מבקש להבהיר עד כמה הנטיעות חשובות, ומחזקות את הארץ. בקטע קצר זה מובע חשש מהעת שבה יחזור העם לארצו, עם הגעת המשיח (תפיסת הגאולה), והציבור יבחר שלא לעסוק בנטיעות ובעבודת אדמה. רבן יוחנן בן זכאי מבקש להדגיש כי חשיבות העשייה אינה פחותה ואף תקדם את הגאולה. הדגשה זו דורשת קבלת אחריות של הציבור על סביבתו וקוראת לאקטיביות מצידו.

פרופ' גרשון שקד (8 ביולי 1929 עד 28 בדצמבר 2006), חוקר ספרות עברית, בין הבולטים במבקרי הסיפורת העברית וחוקריה.

טיפים לניהול דיון:

- תחושת ביטחון: כדי לייצר תשתית לשיח פורה ומעמיק, על חברי הקבוצה שהם בוטחים בחבריהם, במנחה ובתהליך. מומלץ להדגיש בתחילת השיח, כי המעגל אינו שיפוטי וכי השיחה תהיה משמעותית ככל שתכיל מגוון רחב יותר של דעות.
- השקפות שונות: עודדו את המשתתפים להציג את עמדותיהם. כמו כן, נסו לאתגר אותם בהצגת כיווני חשיבה נוספים. הציגו בעצמכם עוד כיווני חשיבה ופרשנויות לקטעי הקריאה השונים.
- תרבות דיון: הקפידו על תרבות דיון, הקשבה והתייחסות לכל מי שבוחר לדבר. הימנעו מפיצול הדיון לדיון מרכזי ולדיוני משנה או לרחשים במקביל. גם כאשר מתפתח ויכוח, הקפידו כי הדיבור יהיה שקט, ממוקד בנושא הנדון ואינו סוטה לכיוונים אחרים.
- שקט: אל תחששו מזמן שבו המשתתפים מהרהרים בשאלה שהעלתם. אפשרו זמן לחשוב על השאלות ואל תחששו ממעט שקט.
- משתתפים שקטים: פנו באופן יזום לשקטים שבין המשתתפים והזמינו אותם להביע את דעתם בנושא.